

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۴): بودجه شرکت‌های دولتی

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل:

۲۱۲۹۵

دوره دوازدهم - سال سوم

ثبت: ۳۸۱

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۴): بودجه شرکت‌های دولتی

نوع گزارش: طرح / لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات بخش عمومی (گروه شرکت‌های دولتی و مدیریت دارایی‌های عمومی)

تهیه و تدوین‌کننده: حجت بین‌آبادی

ناظر علمی: سیدمحمدحسین فاطمی

اظهار نظر کننده: محمدبرزگر خسروی

صفحه‌آرا: سعید احمد علیزاده

واژه‌های کلیدی:

۱. لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور

۲. شرکت‌های دولتی

۳. منابع و مصارف

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۱۰/۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۱/۷

به نام خدا فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۱.....	خلاصه مدیریتی.....
۲.....	۱. مقدمه.....
۳.....	۲. تعداد شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت.....
۳.....	۳. بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت.....
۵.....	۴. منابع و مصارف شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت.....
۷.....	۴-۱. درآمد و هزینه.....
۱۲.....	۴-۲. سود علی‌الحساب.....
۱۶.....	۴-۳. هزینه‌های سرمایه‌ای.....
۲۲.....	۵. بودجه‌ریزی برنامه محور در پیوست شماره ۳.....
۱۸.....	جمع‌بندی.....
۱۹.....	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

۳.....	جدول ۱. تعداد شرکت‌های سودده و سربه‌سر و زیان‌ده مصوب و عملکرد سال‌های ۱۴۰۵-۱۳۹۷.....
۶.....	جدول ۲. منابع شرکت‌های دولتی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ و.....
۶.....	جدول ۳. مصارف شرکت‌های دولتی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴.....
۹.....	جدول ۴. هفت شرکت دولتی دارای بیشترین درآمد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد تومان).....
۱۱.....	جدول ۵. هفت شرکت دولتی دارای بیشترین هزینه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد تومان).....

فهرست شکل‌ها

۴.....	شکل ۱. نمودار روند منابع و مصارف شرکت‌های دولتی.....
۵.....	شکل ۲. نمودار روند بودجه شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵.....
۸.....	شکل ۳. نمودار ارقام مصوب و عملکرد درآمد شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های جاری (هزار میلیارد تومان).....
۸.....	شکل ۴. نمودار ارقام مصوب و عملکرد درآمد شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵.....
۱۰.....	شکل ۵. نمودار ارقام مصوب و عملکرد هزینه شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های جاری (هزار میلیارد تومان).....
۱۰.....	شکل ۶. نمودار ارقام مصوب و عملکرد هزینه شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵.....
۱۲.....	شکل ۷. نمودار نسبت هزینه‌ها به درآمدهای شرکت‌های دولتی برای ارقام مصوب.....
۱۳.....	شکل ۸. نمودار سود سهام مصوب و عملکرد شرکت‌های دولتی در بودجه طی سال‌های ۱۴۰۵-۱۳۹۷ (هزار میلیارد تومان).....
۱۴.....	شکل ۹. نمودار برآورد سود ناخالص شرکت‌های دولتی ۱۴۰۵.....
۱۵.....	شکل ۱۰. نمودار شرکت‌های دارای بیشترین عملکرد سود ناخالص در سال ۱۴۰۳ (هزار میلیارد تومان).....
۱۶.....	شکل ۱۱. نمودار شرکت‌های دارای بیشترین عملکرد زیان ناخالص در سال ۱۴۰۳ (هزار میلیارد تومان).....
۱۷.....	شکل ۱۲. نمودار هزینه‌های سرمایه‌ای مصوب و عملکرد (به قیمت‌های جاری و ثابت سال ۱۳۹۵).....
۱۸.....	شکل ۱۳. نمودار هزینه‌های سرمایه‌ای از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی.....

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴): بودجه شرکت‌های دولتی

Doi: [10.22034/mrc.report.21295](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21295)

چکیده

منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، حدود ۴۰ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴ رشد داشته است. گفتنی است که اگر بودجه شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت (با حذف اثر تورم) مورد بررسی قرار گیرد، مشخص می‌شود گردش مالی این شرکت‌ها در یک بازه زمانی ۱۵ ساله تا سال ۱۴۰۵، از یک‌روند کلی تقریباً نزولی برخوردار بوده است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، سود سهام شرکت‌های دولتی رقم ۱۱۷ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، رشد ۱۷ درصدی داشته است. بخش قابل توجهی از افزایش ۱۷ هزار میلیارد تومانی سود سهام شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه ۱۴۰۵ مربوط به افزایش سود بانک مرکزی است که از رقم ۴۰ هزار میلیارد در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به رقم ۵۵ هزار میلیارد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ رسیده است. نکته قابل توجه در لایحه بودجه ۱۴۰۵، افزایش شفافیت در تعداد شرکت‌های زیانده است که اقدام مثبتی محسوب می‌شود.

خلاصه مدیریتی

شرح / بیان مسئله

منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، حدود ۴۰ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴ رشد داشته است. گفتنی است که اگر بودجه شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت (با حذف اثر تورم) مورد بررسی قرار گیرد، مشخص می‌شود گردش مالی این شرکت‌ها در یک بازه زمانی ۱۵ ساله تا سال ۱۴۰۵، از یک‌روند کلی تقریباً نزولی برخوردار بوده است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

- با بررسی منابع و مصارف بودجه شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه ۱۴۰۵، برخی نکات به شرح ذیل قابل بیان است:
- تعداد شرکت‌های سودده و سربه‌سر در پیوست ۳ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ برابر با ۲۴۹ شرکت و تعداد شرکت‌های زیانده ۹۷ شرکت است. نکته قابل توجه در این خصوص، افزایش تعداد شرکت‌های زیانده مصوب از ۱۵ مورد در قانون بودجه ۱۴۰۴ به ۹۷ مورد در لایحه بودجه ۱۴۰۵ می‌باشد که اقدام مثبتی در جهت افزایش شفافیت در ارزیابی و سیاست‌گذاری بودجه شرکت‌های دولتی محسوب می‌شود.

- درآمد شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، رشد ۴۲ درصدی داشته است. هزینه شرکت‌های دولتی نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، رشد ۴۴ درصدی داشته است.
- در میان شرکت‌های بزرگ، سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها (بدون کسر ارقام دوبار منظور)، سازمان بیمه سلامت، بانک مرکزی، بانک ملی و شرکت ملی نفت از بالاترین رشد برخوردار هستند. البته بخش قابل توجهی از رشد درآمدهای و هزینه‌های سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها، مربوط به موارد جمعی - خرجی بوده که در سرجمع منابع و مصارف شرکت‌های دولتی قرار نمی‌گیرد.
- در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، سود سهام شرکت‌های دولتی رقم ۱۱۷ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، ۱۷ درصد رشد داشته است. بخش قابل توجهی از افزایش ۱۷ هزار میلیارد تومانی سود شرکت‌های دولتی مربوط به افزایش سود بانک مرکزی است که از رقم ۴۰ هزار میلیارد در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به رقم ۵۵ هزار میلیارد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ رسیده است.
- شرکت‌های دولتی چون: بانک مرکزی، ایمیدرو، ملی نفت، ملی گاز، سازمان بنادر و دریانوردی، تهیه و تولید مواد معدنی، پالایش نفت آبادان، فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی، پست بانک، تولید آلومینای ایران، گسترش معادن و صنایع معدنی طلای زرشوران، ملی پتروشیمی و شهر فرودگاهی امام خمینی (ره) بیشترین برآورد کسب سود ناخالص را در لایحه بودجه ۱۴۰۵ ثبت کرده‌اند. براساس بررسی‌های بعمل آمده، این ۱۳ شرکت دولتی حدود ۹۵ درصد از کل سود ناخالص پیش‌بینی شده در سال ۱۴۰۵ را ایجاد خواهند کرد.
- هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، حدود ۲۸ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴ رشد داشته است.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

پیشنهاد می‌شود بررسی مجلس شورای اسلامی در خصوص پیوست شماره ۳ لایحه بودجه با تمرکز بر خروجی‌های مورد انتظار شرکت‌ها و همچنین تحلیل روند شاخص‌های مالی آنها به‌جای تکیه صرف بر جزئیات اعداد و ارقام انجام پذیرد. این مسئله از آن جهت قابل پیشنهاد است که تمرکز صرف بر اعداد پیوست شماره ۳ به‌دلیل غیر دقیق بودن ارقام و امکان اصلاح بودجه از سوی شرکت‌های دولتی در عمل عایدی کمتری نسبت به موارد پیشنهاد شده خواهد داشت.

۱. مقدمه

در این گزارش، ابتدا تعداد شرکت‌های دولتی از منظر سودده یا زیان‌ده بودن آنها در قوانین بودجه سنواتی و عملکردهای سالیانه بررسی می‌شود. در بخش دوم گزارش تصویر کلان بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و در بخش سوم نیز تحلیل جزئیات بودجه شرکت‌ها از منظر منابع و مصارف شرکت‌ها (درآمد

و هزینه، سود علی الحساب، سود و زیان و هزینه‌های سرمایه‌ای) ارائه شده است. در بخش چهارم، بودجه‌ریزی برنامه محور در پیوست شماره (۳) مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت نیز جمع‌بندی گزارش ارائه شده است.

۲. تعداد شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت

در جدول ۱ تعداد شرکت‌های سودده و زیان‌ده دولتی به تفکیک مصوب و عملکرد طی سال‌های ۱۴۰۴-۱۳۹۷ نشان داده شده است. بر اساس جدول مذکور، تعداد شرکت‌های سودده و سربه‌سر در پیوست ۳ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ برابر با ۲۴۹ شرکت و تعداد شرکت‌های زیان‌ده ۹۷ شرکت است. نکته‌ای که در خصوص جدول مذکور وجود دارد بالا بودن تعداد شرکت‌های زیان‌ده در عمل است، در حالی که در پیوست ۳ لویح بودجه سنواتی تعداد کمی از شرکت‌ها به عنوان شرکت‌های زیان‌ده درج می‌شوند. واضح است که درج شرکت‌های زیان‌ده به عنوان شرکت‌های سودده و سربه‌سر، باعث کاهش شفافیت بودجه و غیر واقعی شدن آن می‌شود. اما لازم به ذکر است در لایحه بودجه ۱۴۰۵ نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۴ تعداد شرکت‌های زیان‌ده مصوب از ۱۵ مورد به ۹۷ مورد افزایش داشته است که نکته مثبتی در جهت افزایش شفافیت در ارزیابی و سیاست‌گذاری بودجه شرکت‌های دولتی محسوب می‌شود.

جدول ۱. تعداد شرکت‌های سودده و سربه‌سر و زیان‌ده مصوب و عملکرد سال‌های ۱۴۰۵-۱۳۹۷

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

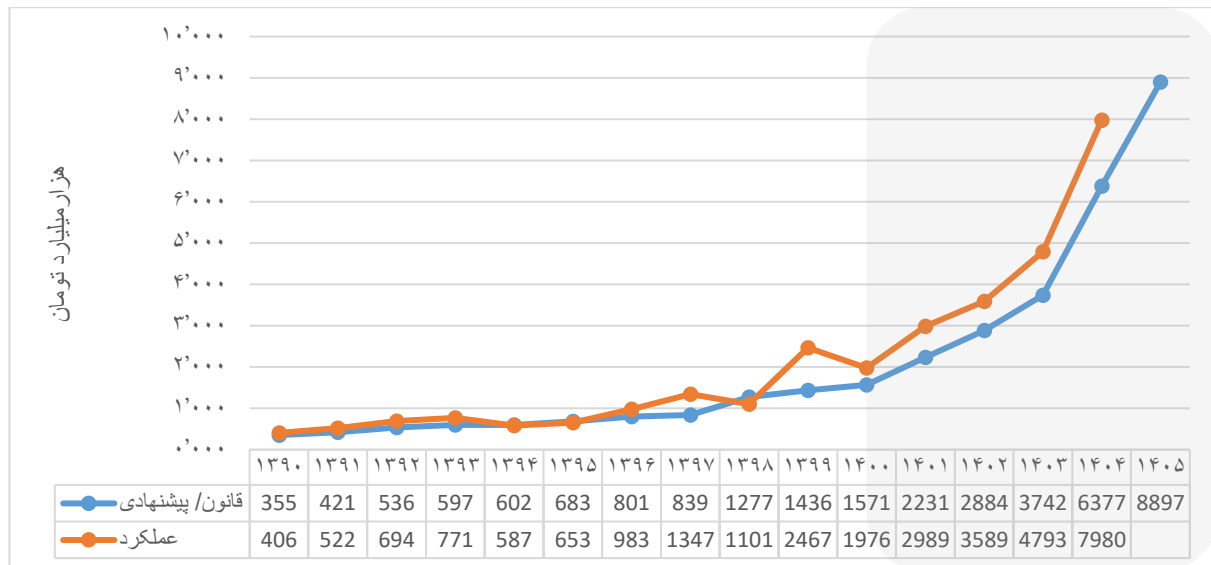
تعداد شرکت‌ها						عنوان
عملکرد			مصوب			
جمع	زیان‌ده	سودده و سربه‌سر	جمع	زیان‌ده	سودده و سربه‌سر	
۳۷۷	۱۹۴	۱۸۳	۳۷۷	۹	۳۶۸	قانون سال ۱۳۹۷
۳۸۲	۱۸۹	۱۹۳	۳۸۲	۶۷	۳۱۵	قانون سال ۱۳۹۸
۳۷۹	۱۴۸	۲۳۱	۳۷۹	۱۰۴	۲۷۵	قانون سال ۱۳۹۹
۳۴۵	۱۳۴	۲۱۱	۳۸۵	۵۹	۳۲۶	قانون سال ۱۴۰۰
۳۳۵	۱۱۰	۲۳۱	۳۷۶	۲۵	۳۵۱	قانون سال ۱۴۰۱
۳۴۳	۱۱۲	۲۳۱	۳۴۲	۱۷	۳۲۵	قانون سال ۱۴۰۲
۳۴۳	۱۵۶	۱۸۷	۳۴۲	۱۵	۳۲۷	قانون سال ۱۴۰۳
۳۴۶	۱۲۱	۲۲۵	۳۴۳	۱۵	۳۲۸	قانون سال ۱۴۰۴
			۳۴۶	۹۷	۲۴۹	لایحه سال ۱۴۰۵

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی. (عملکرد سال ۱۴۰۴ بر اساس عملکرد ۶ ماهه است).

۳. بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت

در نمودار ۱ روند منابع و مصارف شرکت‌های دولتی به تفکیک رقم مصوب در قوانین بودجه سنواتی و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ و میزان عملکرد طی سال‌های ۱۴۰۴-۱۳۹۰ نمایش داده شده است. نکته‌ای که در خصوص نمودار ۱ و برخی دیگر از نمودارهای گزارش حاضر وجود دارد این است که ارقام قبل از سال ۱۴۰۰ قابل مقایسه با ارقام بعد از سال ۱۴۰۰ نیستند. به دلیل حذف بزرگ‌نمایی بودجه (ارقام حسابداری) شرکت ملی نفت و شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های

نفتی و کاهش درآمدها و هزینه‌های شرکت‌های مذکور از قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به بعد، عملاً امکان مقایسه برخی ارقام شرکت‌های دولتی قبل و بعد از سال ۱۴۰۰ وجود ندارد. بر اساس نمودار مذکور، کل بودجه شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، حدود ۴۰ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴ رشد داشته است.

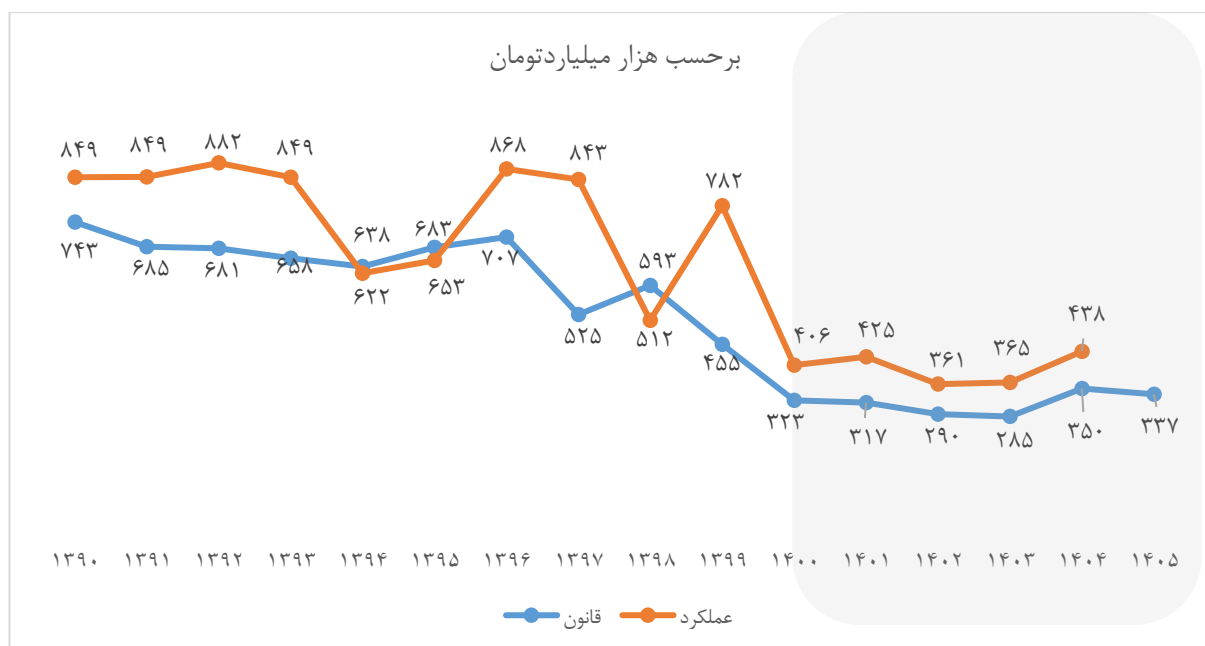

شکل ۱. نمودار روند منابع و مصارف شرکت‌های دولتی

مأخذ: محاسبات پژوهش.

برای ارائه تصویر دقیق‌تری از روند منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در طول زمان، لازم است بودجه شرکت‌های مذکور به قیمت ثابت (با حذف اثر تورم) مورد بررسی قرار گیرد. بر اساس نمودار ۲ مشخص است که رقم مصوب و عملکرد بودجه شرکت‌های دولتی در طول بازه ۱۴۰۴-۱۳۹۰ از یک‌روند کلی نزولی برخوردار بوده است. شایان‌ذکر است که رقم حقیقی پیشنهادی برای منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، کاهش یافته است.

شکل ۲. نمودار روند بودجه شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵

مأخذ: همان.

۴. منابع و مصارف شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت

در جدول ۲، رقم مصوب و عملکرد و درصد تحقق ارقام سمت منابع شرکت‌های دولتی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نشان داده شده است. براساس جدول مذکور، درصد تحقق درآمدها، وام‌های خارجی، دارایی‌های جاری و سایر دریافت‌ها در سال ۱۴۰۳، بیش از مقدار مصوب و اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و تسهیلات بانکی و سایر وام‌های داخلی کمتر از مقدار مصوب بوده است.

جدول ۲. منابع شرکت‌های دولتی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

۱۴۰۵		۱۴۰۴			۱۴۰۳			عنوان
درصد رشد نسبت به ۱۴۰۴	لایحه	درصد تحقق نسبت به مصوب شش ماهه	عملکرد شش ماهه	قانون	درصد تحقق	عملکرد سال	قانون	
۴۲	۷۱۴۷	۱۵۰	۳۷۹۰	۵۰۴۴	۱۲۵	۳۷۸۲	۳۰۱۸	درآمد ها
۲۳	۳۸	۱۵۵	۲۴	۳۱	۹۷	۲۲	۲۳	اعتبارات هزینه ای (کمک زیان)
۳	۱۵۱	۲۶	۱۹	۱۴۶	۹۲	۸۳	۹۱	اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای (مجری طرح های پیوست یک)
۵	۲۶۶	۱۳	۱۷	۲۵۴	۲۰	۲۲	۱۱۰	تسهیلات بانکی و سایر وام های داخلی
-۳۴	۵۸	۱۶۱	۷۱	۸۸	۲۴۹	۸۷	۳۵	وام های خارجی
۱۰۴	۱۷۷	۱۴۰۲	۶۰۷	۸۶۶	۸۸۸	۳۰۷	۳۵	دارایی های جاری
۴۶	۱۰۵۸	۹۳	۳۳۹	۷۲۷	۱۱۴	۴۹۰	۴۳۱	سایر دریافت ها
۴۰	۸۸۹۶	۱۵۳	۴۸۶۹	۶۳۷۷	۱۲۸	۴۷۹۳	۳۷۴۲	جمع

مأخذ: همان.

در جدول ۳، رقم مصوب و عملکرد و درصد تحقق ارقام مصارف شرکت‌های دولتی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نشان داده شده است. براساس جدول مذکور، ارقام مربوط به عملکرد هزینه‌ها، ۵۰ درصد سود سهام، مالیات، سایر حساب‌های تخصیص سود، بازپرداخت وام‌های خارجی و افزایش دارایی‌های جاری طی سال ۱۴۰۳ و ۶ ماهه اول سال ۱۴۰۴، از ارقام مصوب آن بیشتر و بازپرداخت تسهیلات بانکی و سایر وام‌های داخلی و هزینه‌های سرمایه‌ای کمتر از رقم مصوب بوده است.

جدول ۳. مصارف شرکت‌های دولتی در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

۱۴۰۵		۱۴۰۴			۱۴۰۳			عنوان
درصد رشد نسبت به ۱۴۰۴	لایحه	درصد تحقق (نسبت به مصوب ۶ ماهه)	عملکرد شش ماهه	قانون	درصد تحقق	عملکرد سال	قانون	
۴۴	۶۹۸۲	۱۷۵	۴۲۶۲	۴۸۶۱	۱۳۷	۳۹۲۳	۲۸۵۵	هزینه ها
۵۰	۵۶	۱۰۲	۱۹	۳۷۴	۱۶۹	۳۹	۲۳	مالیات
۵۵	۱۰۰	۲۱۴	۶۹	۶۴۵	۲۰۱	۷۳	۳۶	50درصد سود
۳۵	۱۷	۱۴۳	۹	۱۲۶	۹	۱	۱۱	سود سهام

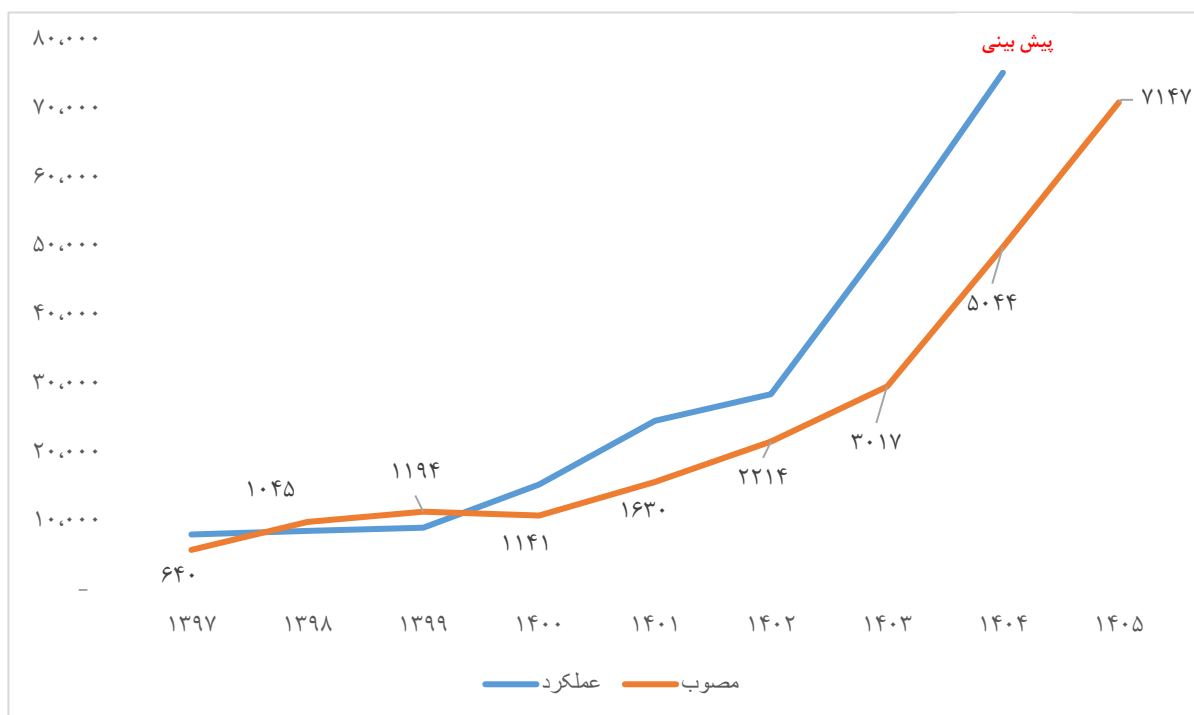

۱۴۰۵		۱۴۰۴			۱۴۰۳			عنوان
درصد رشد نسبت به ۱۴۰۴	لايه	درصد تحقق (نسبت به مصوب ۶ ماهه)	عملکرد شش ماهه	قانون	درصد تحقق	عملکرد سال	قانون	
۱۵۰	۱	۲۸۵۰	۵.۷	۰.۴	۶۲۳	۱	۰	سایر حساب های تخصیص سود
۹	۱۵۷	۱۴	۱۰	۱۴۴.۵	۱۷	۱۹	۱۰۹	بازپرداخت تسهیلات بانکی و سایر وام های داخلی
-۴۸	۴۷	۲۴۹	۱۱۲	۹۰	۱۵۸	۷۸	۴۹	بازپرداخت وام های خارجی
-۱۳	۲	۰	۰	۲.۳	۶۳۴	۷	۱	وجوه اداره شده
۱۱۴	۲۱۵	۶۹	۳۴.۶	۱۰۰.۳	۱۷۸	۱۳۸	۷۸	بازپرداخت ودیعه، بدهی ها و سایر پرداخت ها
۲۹	۱۵۶۴	۷۰	۴۲۴	۱۲۱۲	۹۹	۶۸۶	۶۹۳	هزینه های سرمایه ای
۶۷	۸۷	۲۷۷	۷۲	۵۲	۶۳۲	۱۷۵	۲۸	افزایش دارایی های جاری
۴۰	۹۲۳۱	۱۵۳	۵۰۲۰	۶۵۷۸	۱۳۲	۵۱۴۳	۳۸۸۴	جمع کل
۶۸	۳۳۵	۱۵۱	۱۵۱	۲۰۰	۲۴۷	۳۵۰	۱۴۲	کسر می شود: ذخیره استهلاک
۴۰	۸۸۹۶	۱۵۳	۴۸۶۹	۶۳۷۷	۱۲۸	۴۷۹۲	۳۷۴۲	جمع کل

مأخذ: همان.

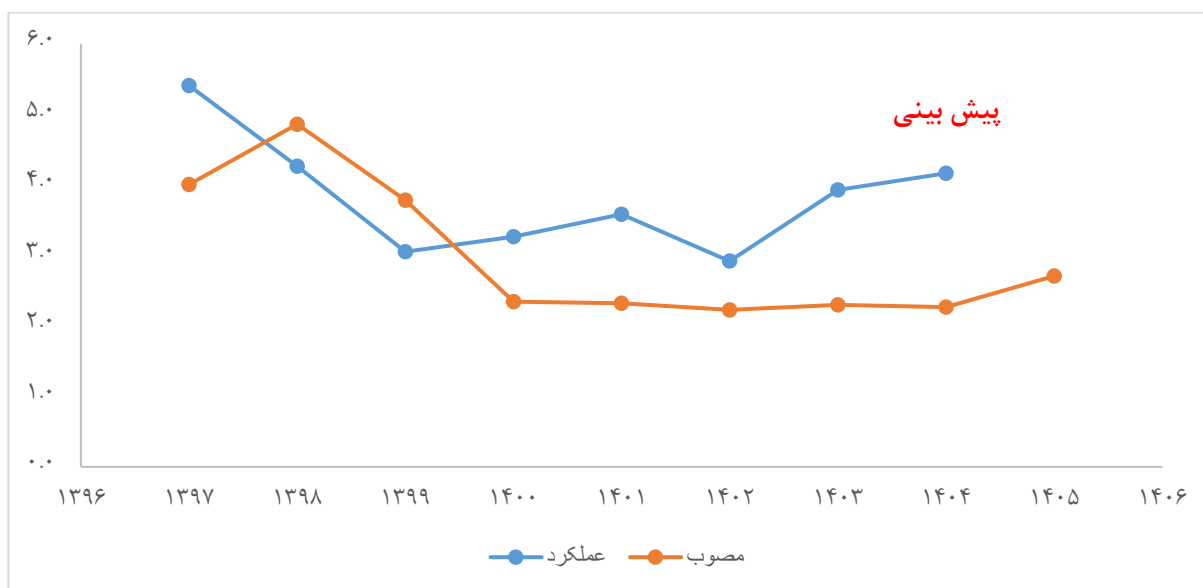
۴-۱. درآمد و هزینه

در نمودارهای ۳ و ۴، ارقام مصوب و عملکرد درآمد شرکت های دولتی به ترتیب براساس قیمت های جاری و قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ نشان داده شده است. براساس نمودار ۳، ارقام مصوب و عملکرد درآمد شرکت های دولتی براساس قیمت های جاری طی سال های ۱۴۰۵-۱۳۹۷ افزایشی بوده در حالی که این روند افزایشی در درآمد شرکت های مذکور براساس قیمت های ثابت ۱۳۹۵، قابل مشاهده نیست.

شکل ۳. نمودار ارقام مصوب و عملکرد درآمد شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های جاری (هزارمیلیارد تومان)

مطابق با نمودار ۴، روند رقم مصوب درآمد شرکت‌های دولتی طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۴۰۵، ابتدا کاهشی و پس از آن تقریباً بدون رشد بوده و از یک‌روند ثابت برخوردار است. میزان عملکرد درآمد شرکت‌های دولتی نیز طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۹ کاهشی، پس از آن تا سال ۱۴۰۴ برآیند نمودار (با در نظر گرفتن کاهش در سال ۱۴۰۲) با شیب کم افزایشی بوده است.

شکل ۴. نمودار ارقام مصوب و عملکرد درآمد شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵

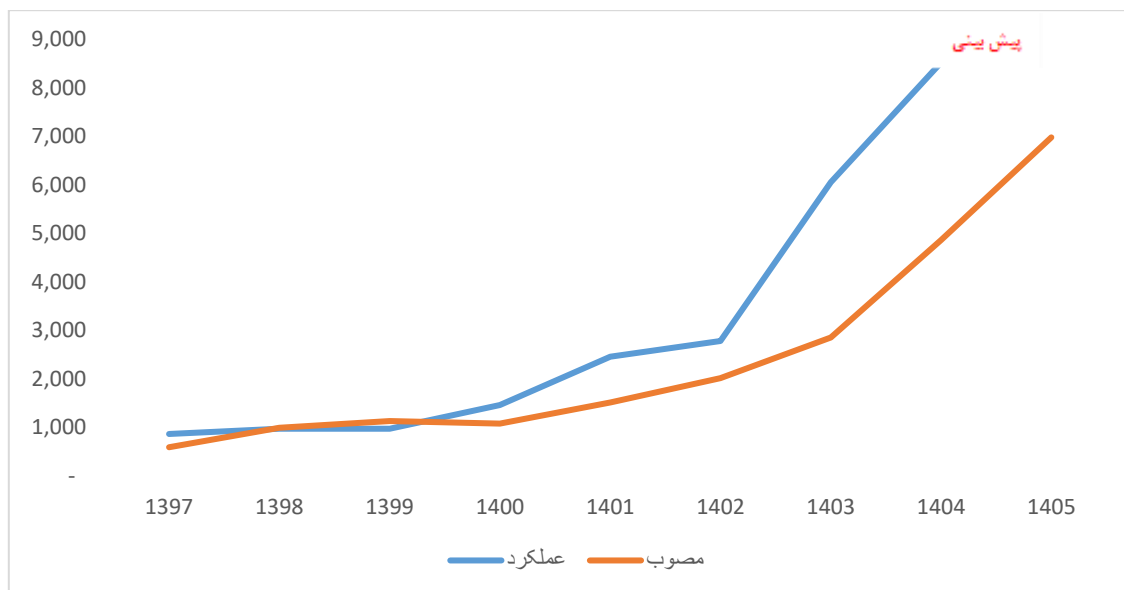
در جدول ۴، نه شرکت دولتی دارای بیشترین درآمد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نشان داده شده است. براساس جدول مذکور، ۹ شرکت و بانک دولتی، در مجموع ۶۰۶۵ هزار میلیارد تومان درآمد ایجاد می کنند. همچنین در جدول ۴، میزان درصد سهم از کل درآمد شرکت های دولتی در ۱۴۰۵ برای این شرکت های دولتی تشریح شده است. بر این اساس پنج شرکت دولتی سازمان هدفمندی یارانه ها، شرکت ملی نفت، شرکت پالایش نفت آبادان، شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران و بانک ملی مجموعاً سهم ۴۵ درصدی از کل درآمدهای پیش بینی شده شرکت های دولتی در لایحه بودجه ۱۴۰۵ را در اختیار دارند. باید توجه داشت رشد قابل توجه در درآمدهای و هزینه های سازمان هدفمندی یارانه ها نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۴، عمدتاً مربوط به موارد جمعی - خرجی (۱۴۱۰ همت) بوده است.

جدول ۴. شرکت های دولتی دارای بیشترین درآمد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد تومان)

شرکت دولتی	درآمد ۱۴۰۴	درآمد ۱۴۰۵	درصد رشد درآمد	درصد سهم از کل درآمد ۱۴۰۵ (با کسر ارقام دوبار منظور)
سازمان هدفمندی یارانه ها	۱۰۴۶	۲۶۷۷	۱۵۶	۱۸
شرکت ملی نفت ایران	۴۶۹	۷۹۳	۶۹	۷
شرکت پالایش نفت آبادان	۴۸۲	۷۴۷	۵۵	۱۰
شرکت ملی گاز ایران	۴۷۲	۴۷۳	۰	۳
بانک ملی ایران	۲۲۰	۳۹۱	۷۸	۵
شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران	۲۵۲	۳۲۸	۳۰	۵
بانک سپه	۲۱۲	۲۸۰	۳۲	۴
سازمان بیمه سلامت	۱۱۹	۱۵۰	۲۷	۲
بانک مرکزی	۱۴۶	۲۲۶	۵۴	۳
جمع ۹ شرکت دولتی بزرگ	۳۴۱۸	۶۰۶۵	۷۷	۵۷
جمع کل شرکت های دولتی	۵۰۴۴	۷۱۴۷	۴۲	۱۰۰

مأخذ: همان.

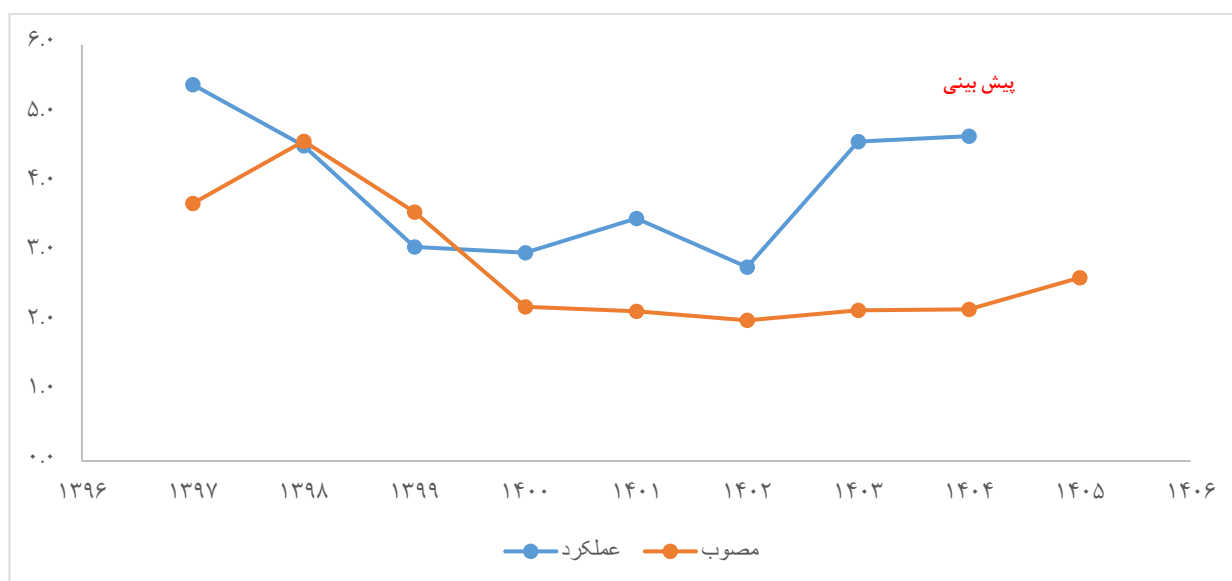
در نمودار ۵، ارقام مصوب و عملکرد هزینه شرکت‌های دولتی بر اساس قیمت‌های جاری مورد توجه قرار گرفته است.

شکل ۵. نمودار ارقام مصوب و عملکرد هزینه شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های جاری (هزار میلیارد تومان)

مأخذ: همان.

زمانی که هزینه شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ مورد بررسی قرار می‌گیرد، مشخص می‌شود روند رقم مصوب هزینه شرکت‌های مذکور طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۴۰۰ کاهشی و پس از آن بدون رشد بوده و از یک‌روند ثابت برخوردار است (نمودار ۶).

شکل ۶. نمودار ارقام مصوب و عملکرد هزینه شرکت‌های دولتی براساس قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵

مأخذ: همان.

در جدول ۷، نه شرکت دولتی دارای بیشترین هزینه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نشان داده شده است. براساس جدول مذکور، ۹ شرکت و بانک دولتی، در مجموع در مجموع (بدون کسر ارقام دوبار منظور) ۶۰۲۱ هزار میلیارد تومان هزینه ایجاد می کنند.

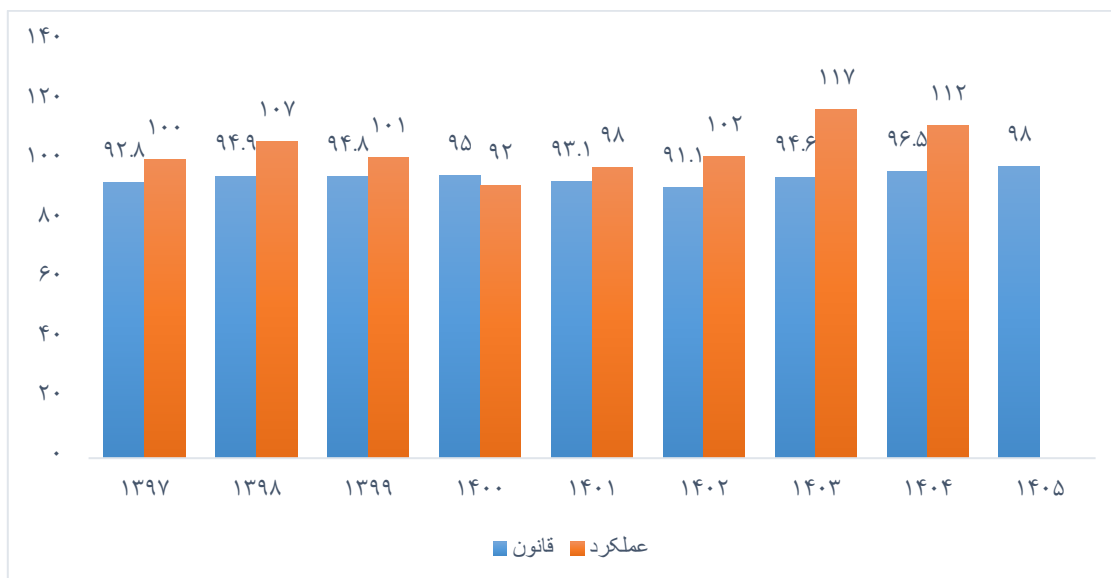
همچنین در جدول ۷، میزان درصد سهم از کل هزینه شرکت های دولتی در ۱۴۰۵ (با کسر ارقام دوبار منظور) برای این شرکت های دولتی تشریح شده است. بر این اساس شش شرکت دولتی سازمان هدفمندسازی یارانه ها، شرکت ملی نفت، شرکت پالایش نفت آبادان، شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران، بانک ملی و شرکت ملی گاز مجموعاً سهم ۵۰ درصدی از کل هزینه های پیش بینی شده شرکت های دولتی در لایحه بودجه ۱۴۰۵ را در اختیار دارند. باید توجه داشت رشد قابل توجه در درآمدهای و هزینه های سازمان هدفمندی یارانه ها نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۴، عمدتاً مربوط به موارد جمعی - خرجی (۱۴۱۰ همت) بوده است.

جدول ۵. شرکت های دولتی دارای بیشترین هزینه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ (هزار میلیارد تومان)

شرکت دولتی	هزینه ۱۴۰۴	هزینه ۱۴۰۵	درصد رشد هزینه	درصد سهم از کل هزینه ۱۴۰۵ (با کسر ارقام دوبار منظور)
سازمان هدفمندسازی یارانه ها	۱۰۴۶	۲۶۷۷	۱۵۶	۱۸
شرکت ملی نفت ایران	۴۴۶	۷۶۳	۷۱	۷
شرکت پالایش نفت آبادان	۴۷۷	۷۴۰	۵۵	۱۱
شرکت ملی گاز ایران	۴۲۴	۴۴۸	۶	۳
بانک ملی ایران	۲۲۰	۳۹۰	۷۷	۶
شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران	۲۵۲	۳۳۲	۳۲	۵
بانک سپه	۲۱۱	۲۸۳	۳۴	۴
سازمان بیمه سلامت	۱۱۹	۲۷۲	۱۳۰	۲
بانک مرکزی	۶۶	۱۱۶	۷۴	۲
جمع ۹ شرکت دولتی بزرگ	۳۲۶۱	۶۰۲۱	۸۵	۵۶
جمع کل شرکت های دولتی	۴۸۶۱	۶۹۸۲	۴۴	ج

مأخذ: همان.

برای آنکه امکان مقایسه درآمد و هزینه شرکت های دولتی با هم فراهم شود، در نمودار ۷ نسبت هزینه ها به درآمدهای شرکت های دولتی برای ارقام مصوب و عملکردی طی سال های ۱۴۰۵-۱۳۹۷ نشان داده شده است.

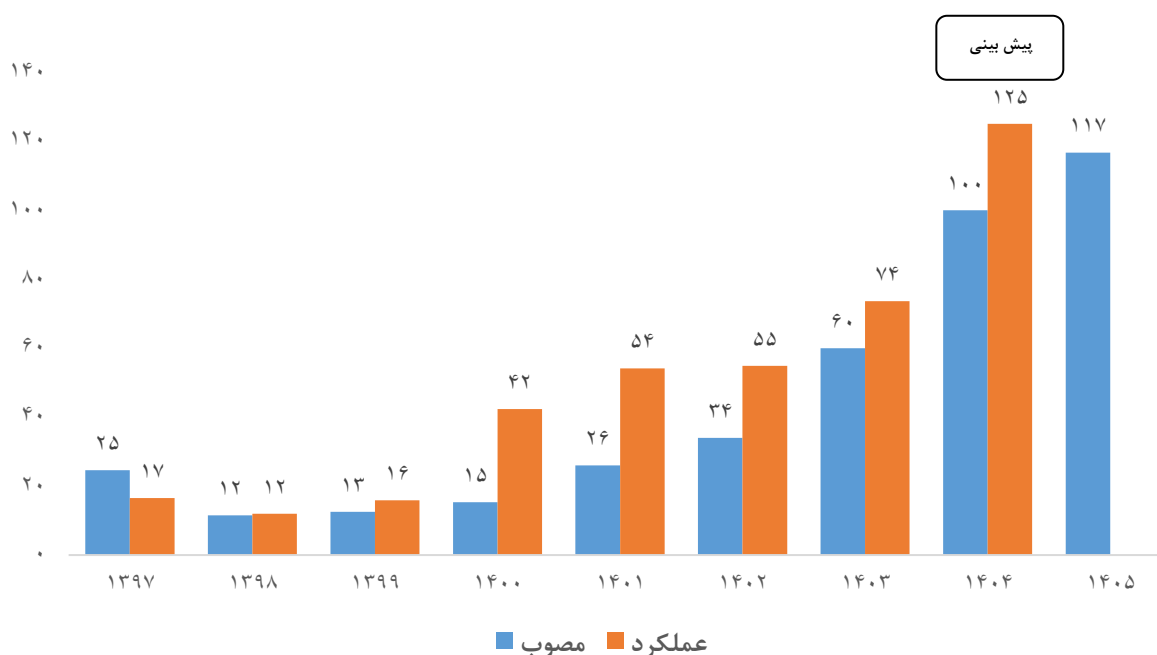
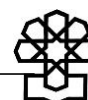
شکل ۷. نمودار نسبت هزینه‌ها به درآمدهای شرکت‌های دولتی برای ارقام مصوب

مأخذ: همان.

۴-۲. سود علی‌الحساب

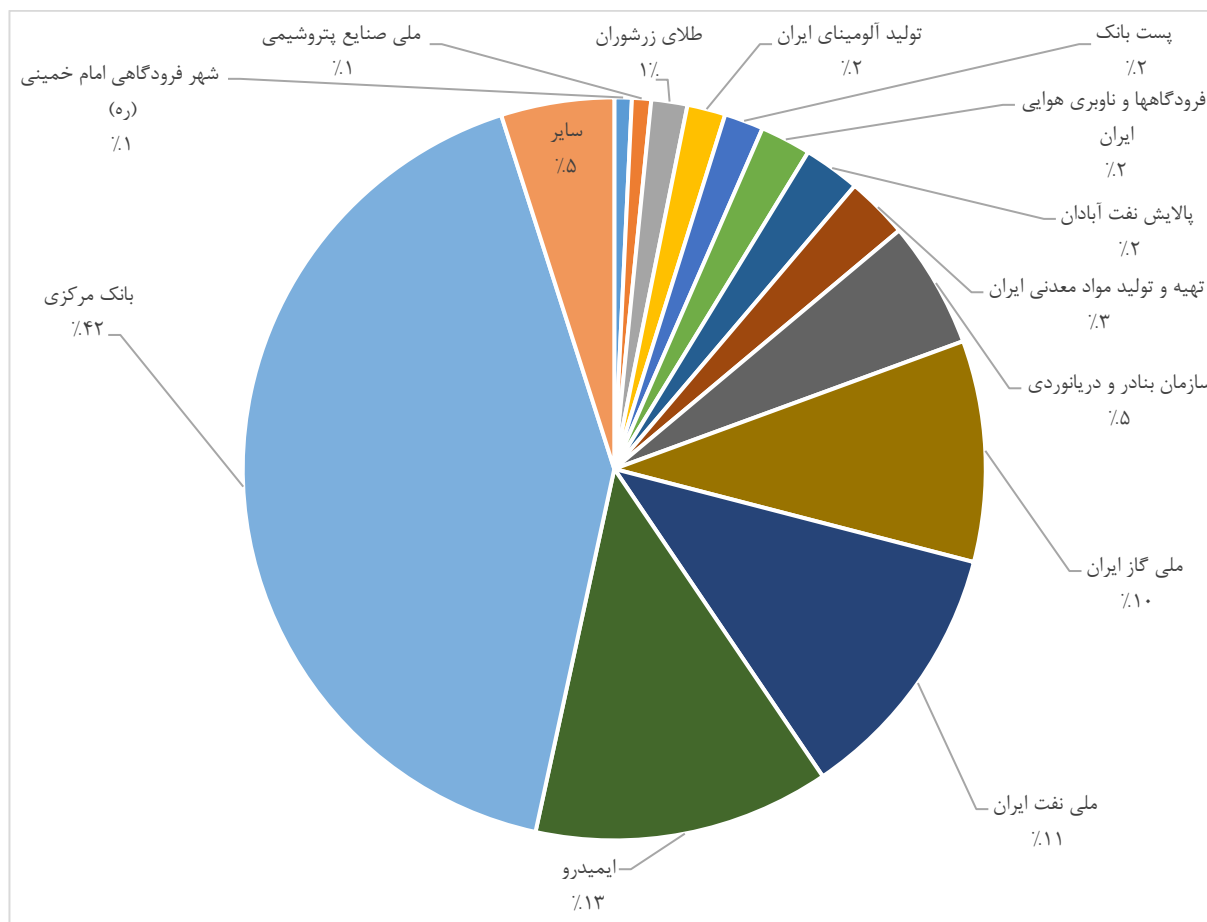
در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، سود سهام شرکت‌های دولتی رقم ۱۱۷ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴، به میزان ۱۷ درصد رشد داشته است. بخش قابل توجهی از افزایش ۱۷ هزار میلیارد تومانی سود شرکت‌های دولتی مربوط به افزایش سود بانک مرکزی است که از رقم ۴۰ هزار میلیارد در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به رقم ۵۵ هزار میلیارد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ رسیده است.

در نمودار ۸، میزان مصوب و عملکرد سود سهام شرکت‌های دولتی طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۴۰۵ نشان داده شده است. با توجه به وصولی بالای سود سهام شرکت‌های دولتی در شش ماهه اول سال جاری، پیش‌بینی می‌شود سود شرکت‌های مذکور، به رقمی حدود ۱۲۵ هزار میلیارد تومان تا پایان سال ۱۴۰۴ برسد. بر این اساس، عملکرد سود سهام شرکت‌های دولتی در سال ۱۴۰۴، حدود ۱۲۵ درصد خواهد بود. نکته قابل توجه در خصوص نمودار مذکور، عملکرد عمدتاً بالا و بیش از ۱۰۰ درصد سود سهام شرکت‌های دولتی است که از سال ۱۴۰۰ به بعد نمود بیشتری پیدا کرده است.

شکل ۸. نمودار سود سهام مصوب و عملکرد شرکت‌های دولتی در بودجه طی سال‌های ۱۴۰۵-۱۳۹۷ (هزار میلیارد تومان)
مأخذ: همان.

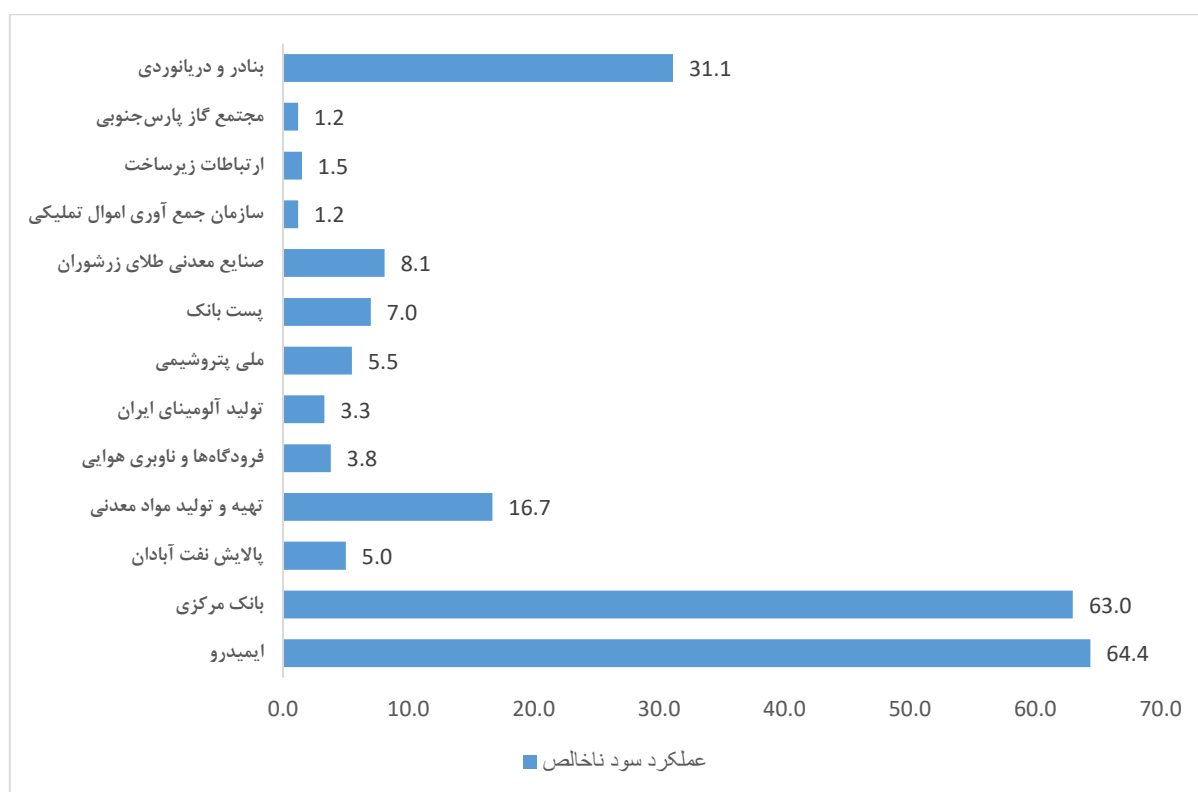
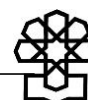
در نمودار ۹، شرکت‌های دولتی که بیشترین سود ناخالص (درآمد منهای هزینه) برای آن‌ها در سال ۱۴۰۵ برآورد می‌شود به تفکیک سهم‌شان از کل سود ناخالص ۲۶۴۰۸ هزار میلیارد تومانی شرکت‌های دولتی در سال آینده مشخص شده‌اند. بر اساس نمودار مذکور به ترتیب بانک مرکزی، ایمیدرو، ملی نفت، ملی گاز، سازمان بنادر و دریانوردی، تهیه و تولید مواد معدنی، پالایش نفت آبادان، فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی، پست بانک، تولید آلومینای ایران، گسترش معادن و صنایع معدنی طلای زرشوران، ملی پتروشیمی و شهر فرودگاهی امام خمینی (ره) بیشترین برآورد کسب سود ناخالص را در لایحه بودجه ۱۴۰۵ ثبت کرده‌اند. براساس بررسی‌های بعمل آمده، ۱۳ شرکت دولتی مذکور حدود ۹۵ درصد از کل سود ناخالص پیش‌بینی شده در سال ۱۴۰۵ را ایجاد خواهند کرد و برای باقی ۳۳۱ شرکت دیگر سهم ۵ درصدی از کل سود ناخالص پیش‌بینی شده در نظر گرفته شده است.

شکل ۹. نمودار برآورد سود ناخالص شرکت‌های دولتی ۱۴۰۵

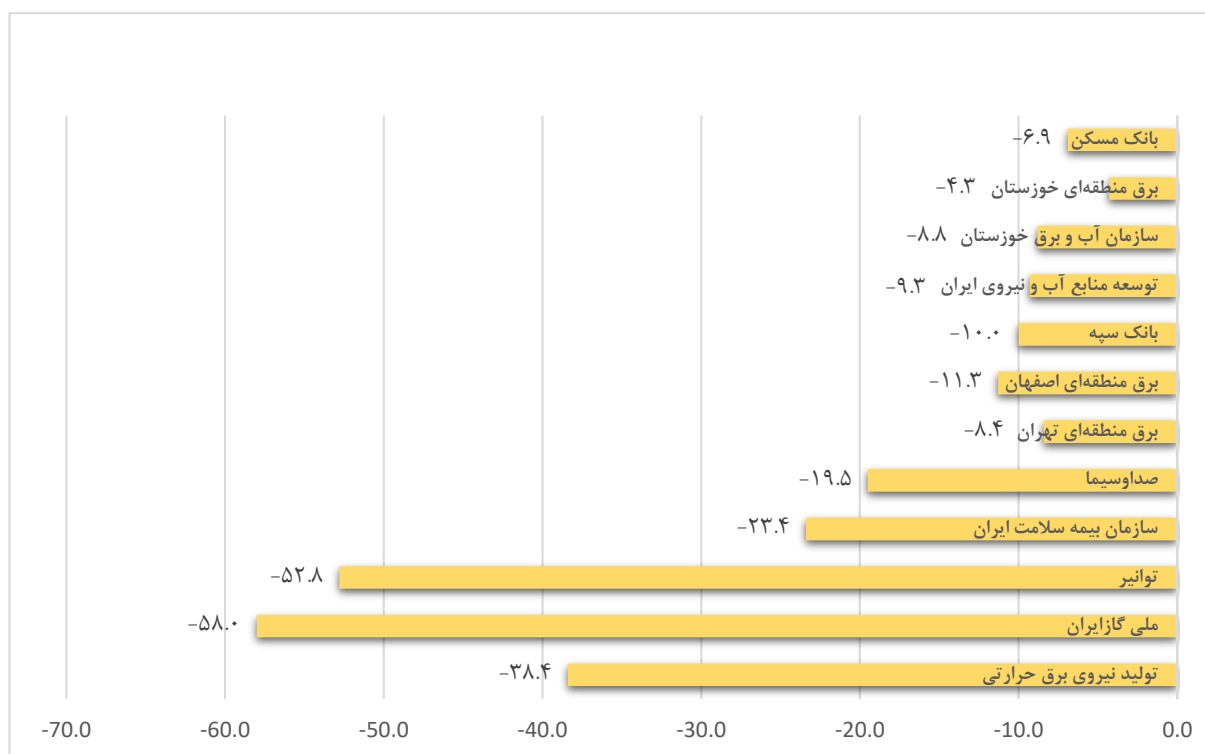
مأخذ: همان.

در نمودار ۱۱ سودآورترین شرکت‌های دولتی بر اساس عملکرد سال ۱۴۰۳ ارائه شده‌است. بر اساس نمودار مذکور مشخص است ایمیدرو بیش از ۶۴۰۴ هزار میلیارد تومان سود در سال ۱۴۰۳ داشته و پس از آن بانک مرکزی با سودی حدود ۶۳ همت در جایگاه بعدی قرار می‌گیرد. ۱۳ شرکت مندرج در نمودار ۱۱، در مجموع حدود ۲۱۱ هزار میلیارد تومان سود ناخالص در سال ۱۴۰۳ داشته‌اند. مطابق با نتایج بدست آمده از گزارش عملکرد بودجه ۱۴۰۳ شرکت‌های دولتی، کاهش سودآوری شرکت ملی نفت به حدود ۱ همت و زیان‌ده شدن شرکت ملی گاز قابل توجه می‌باشد. در این راستا بر اساس جزء (۱) بند (ب) ماده (۱۴) و جزء (۲) بند (الف) ماده (۴۶) قانون برنامه هفتم پیشرفت، شرکت‌های تابعه وزارت نفت موظف به واریز ماهانه حداقل ۶۰ درصد از عواید حاصل از صادرات و فروش داخلی کلیه محصولات فرعی گازی به حساب «سرمایه‌گذاری نفت و گاز کشور» (پس از کسر سهم حساب بهینه‌سازی) و ۱۰ درصد به حساب «بهینه‌سازی مصرف انرژی» و همچنین سالانه ۵ درصد از سود شرکت‌های مذکور به حساب «بهینه‌سازی مصرف انرژی» شده‌اند. بنابراین به نظر می‌رسد به دلیل تحدید منابع شرکت‌های ملی نفت و ملی گاز از طریق خروج منابع به حساب‌های مذکور، عملکرد سود ناخالص شرکت‌های مذکور کاهش پیدا کرده‌است.

شکل ۱۰. نمودار شرکت‌های دارای بیشترین عملکرد سود ناخالص در سال ۱۴۰۳ (هزار میلیارد تومان)

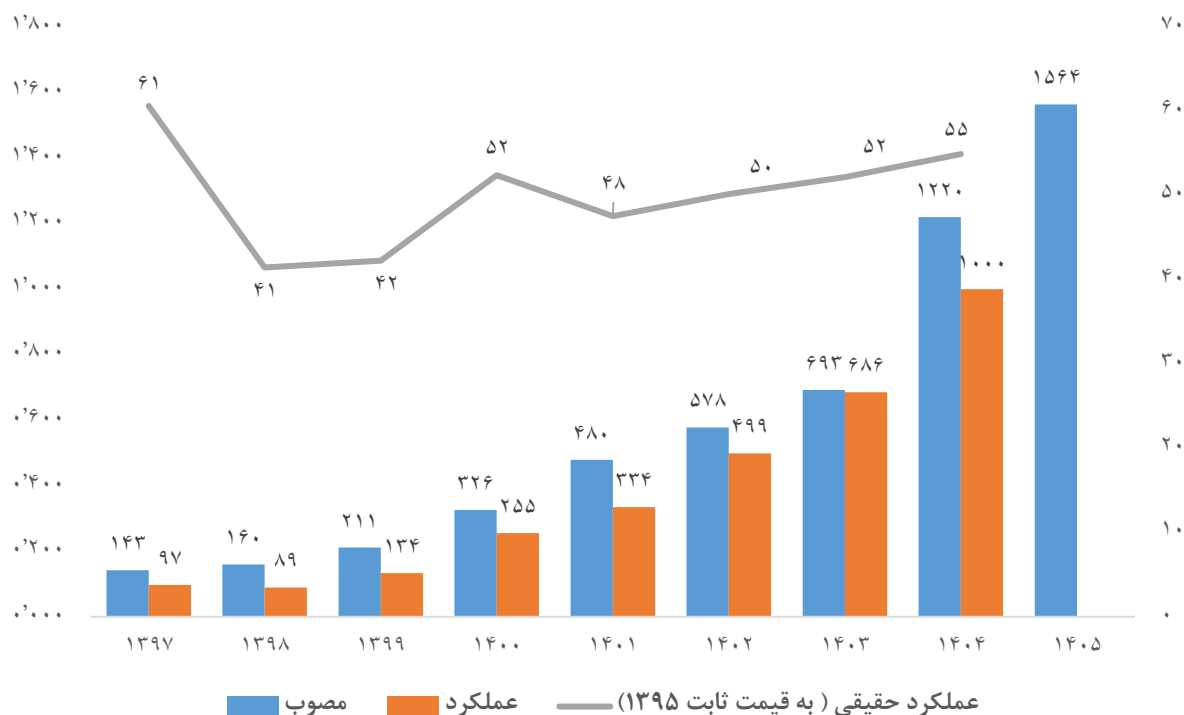
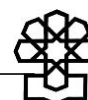
زیان‌آورترین شرکت‌ها بر اساس عملکرد سال ۱۴۰۳، در نمودار ۱۲ نشان داده شده است. نکته‌ای که در خصوص برخی از شرکت‌های زیان‌ده باید در نظر گرفت این است که علت ایجاد زیان لزوماً نه به خاطر ضعف در عملکرد این شرکت‌ها بلکه به دلیل قیمت‌های تکلیفی، خروج قابل توجه سود، برداشت درصدی از هزینه‌ها، عدم بازگشت وجوه حاصل از واگذاری بنگاه‌های زیرمجموعه (در خصوص سازمان‌های توسعه‌ای) و سایر عوامل مرتبط با سیاست‌گذاری ایجاد شده است. ۱۲ شرکت مندرج در نمودار ۱۲، در مجموع حدود ۲۵۱ هزار میلیارد تومان زیان ناخالص در سال ۱۴۰۳ داشته‌اند. نکته قابل توجه اینکه از ۱۲ شرکت مندرج در نمودار ۱۲ تنها ۲ شرکت در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به عنوان شرکت‌های زیان‌ده درج شده و باقی شرکت‌ها در لیست شرکت‌های سودده و سر به سر آمده بودند.

شکل ۱۱. نمودار شرکت‌های دارای بیشترین عملکرد زیان ناخالص در سال ۱۴۰۳ (هزار میلیارد تومان)

۳-۴. هزینه‌های سرمایه‌ای

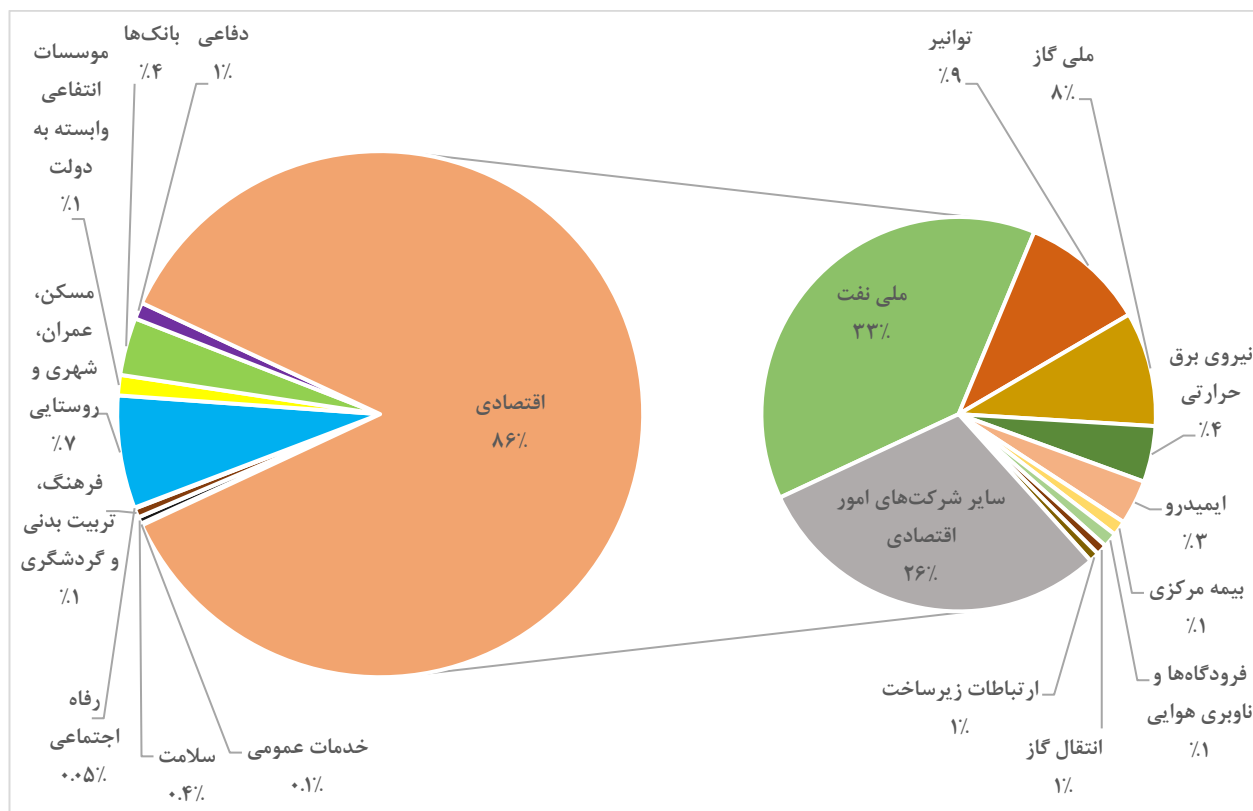
براساس جدول ۵ گزارش، هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، رشدی در حدود ۲۶ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴ داشته است. در نمودار ۱۳، ارقام مصوب (به قیمت جاری) و عملکردی (به قیمت جاری و ثابت سال ۱۳۹۵) هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی نشان داده شده است. بر اساس نمودار مذکور، روند کلی هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵، طی سال‌های ۱۴۰۴-۱۳۹۷ کاهش یافته و همچنین میزان عملکرد از میزان مصوب در این سال‌ها فاصله داشته است.

شکل ۱۲. نمودار هزینه‌های سرمایه‌ای مصوب و عملکرد (به قیمت‌های جاری و ثابت سال ۱۳۹۵)

مأخذ: همان.

برای بررسی دقیق‌تر ارقام هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی، هزینه‌های مذکور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به تفکیک امور در نمودار ۱۴ ارائه شده است. براساس این نمودار، شرکت‌هایی که ذیل امور اقتصادی در پیوست ۳ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ قرار می‌گیرند، در مجموع حدود ۱۷۱۴.۸ هزار میلیارد تومان از هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی را از محل منابع داخلی به خود اختصاص داده‌اند. حدود ۹۱ درصد هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌ها از محل منابع داخلی و حدود ۹ درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دولت تأمین می‌شود. بخش عمده هزینه‌های سرمایه‌ای مربوط به شرکت‌های حوزه امور اقتصادی است. در بخش امور اقتصادی، شرکت‌های ملی نفت، توانیر، ملی گاز و نیروی برق حرارتی به ترتیب با ۱۳۸،۱۵۲،۵۳۸ و ۶۸ همت اعتبارات سرمایه‌ای دارای بیشترین سهم در بین شرکت‌های دولتی ذیل امور اقتصادی در نظر گرفته می‌شوند.

شکل ۱۳. نمودار هزینه‌های سرمایه‌ای از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی

مأخذ: محاسبات پژوهش.

۵. بودجه‌ریزی برنامه محور در پیوست شماره ۳

سازمان برنامه و بودجه در راستای اجرای بند «پ» ماده (۱۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت در لایحه بودجه ۱۴۰۵ گام‌های جدید و مثبتی به‌منظور اجرای بودجه‌ریزی برنامه‌محور برداشته است. گام‌هایی که اثر خود را در جدول ۶/۱، جدول ۷، پیوست ۴ و همچنین اسناد پشتیبان لایحه بودجه نشان می‌دهد. در پیوست (۳) لایحه بودجه ۱۴۰۵ نیز یک ساختار سه سطحی شامل برنامه اجرایی/برنامه و فعالیت تعریف شده‌است و برای هر یک درآمد و هزینه جاری و همچنین هزینه سرمایه‌ای به تفکیک ارائه شده است که جهت ارتقای شفافیت بودجه شرکت‌های دولتی مفید ارزیابی می‌شود.

۶. جمع‌بندی

در این گزارش به بررسی پیوست ۳ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با موضوع بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت پرداخته شده است. بررسی منابع و مصارف شرکت‌های دولتی در پیوست ۳ لایحه بودجه سال

۱۴۰۵، مؤید آن است که گردش مالی حقیقی (بدون لحاظ اثر تورم) شرکت‌های دولتی تقریباً از روند کلی تقریباً کاهشی در طول یک دهه گذشته برخوردار بوده است. از نکات قابل ذکر در خصوص لایحه بودجه در بخش شرکت‌های دولتی، می‌توان به افزایش شفافیت در تعداد شرکت‌های زیانده و همچنین تعریف یک ساختار سه سطحی شامل برنامه اجرایی/برنامه و فعالیت و ارائه درآمد و هزینه جاری و همچنین هزینه سرمایه‌ای به تفکیک آنها اشاره کرد.

منابع و مآخذ

- [۱] لایحه بودجه سال ۱۴۰۵
- [۲] بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۶): بودجه شرکت‌های دولتی، شماره مسلسل ۲۰۴۰۹، مرکز پژوهش‌های مجلس.
- [۳] بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور (۹): بودجه شرکت‌های دولتی، شماره مسلسل ۱۹۷۳۰، مرکز پژوهش‌های مجلس.

گزیده سیاستی

در لایحه بودجه ۱۴۰۴، سود سهام شرکت‌های دولتی رقم ۱۰۰ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده که نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۳، بیش از ۶۶ درصد رشد داشته است. بخش قابل توجهی از افزایش ۴۰ هزار میلیارد تومانی سود مربوط به افزایش سود بانک مرکزی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir